

Kohtuasi C-98/22**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

14. veebruar 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Cour d'appel de Paris (Pariisi apellatsioonikohus, Prantsusmaa)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

2. veebruar 2022

Apellant:

Eurelec Trading SCRL

Vastustajad:

Ministre de l'Économie et des Finances

Scabel SA

Groupement d'Achat des Centres Édouard Leclerc (GALEC)

Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc (ACDLEC)

Põhikohtuasja faktiliste asjaolude ja menetluse kokkuvõte

- 1 Põhikohtuasja pooled on Prantsusmaa ministre de l'Économie et des Finances (majandus- ja rahandusminister; edaspidi „minister“) ning kaks Belgia äriühingut: Belgia õiguse alusel asutatud äriühing Eurelec, asukoht Brüssel, mis on hinnaläbirääkimiste ja ostude tegemise keskus, mille on asutanud Prantsuse kontsern Leclerc ja Saksa kontsern Rewe, ning Belgia õiguse alusel asutatud äriühing Scabel, asukoht Brüssel, mis tegutseb vahendajana äriühingu Eurelec ning kontserni Leclerc Prantsusmaa ja Portugali piirkondlike ostude tegemise keskuste vahel. Vaidluse poolteks on ka kaks Prantsuse ettevõtjat: kontserni Leclerc Prantsusmaa ostude tegemise keskus, mis peab Prantsusmaa tarnijatega läbirääkimisi iga-aastaste raamlepingute üle, (edaspidi „GALEC“) ja turustuskeskuste E Leclerc ühing (edaspidi „ACDLEC“).

- 2 Minister avaldas aastatel 2016–2018 läbi viidud uurimise tulemusena kahtlusi, ega äriühing Eurelec ei ole kasutanud Belgias Prantsusmaal asuvate tarnijate suhtes praktikaid, mis võivad piirata konkurentsi. Äriühingud Eurelec, Scabel, GALEC ja ACDLEC vaidlevad vastu praktikatele, mida neile ette heidetakse.
- 3 Minister esitas nende nelja äriühingu vastu tribunal de commerce de Paris'le (Pariisi kaubanduskohus) nõude, et viimane tuvastaks eeskätt, et nende äriühingute praktikad, mis seisnesid esiteks selles, et tarnijatele sunniti peale Belgia õiguse kohaldamine lepingute suhtes eesmärgiga, et nende suhtes ei saaks kohaldada Prantsusmaa äriseadustikus (code de commerce) ette nähtud avaliku korra sätteid, eelkõige neid, mis võimaldavad pidada lepingu üle vabalt läbirääkimisi tarnija üldiste müügitingimuste põhjal, ning teiseks selles, et tarnijatele sunniti organiseeritud laiaulatuslike vastuabinõude kasutamisega peale eelmise aasta allahindlushinna suuri deflatsioone ja seda ilma igasuguse vastutasuta, kujutavad endast lepinguosaliste õiguste ja kohustuste olulist tasakaalustamatust.
- 4 Tribunal de commerce de Paris (Pariisi kaubanduskohus) tunnistas 15. aprilli 2021. aasta kohtuotsusega nende äriühingute vastuväite, et asi ei allu sellele kohtule, vastuvõetavaks, kuid vähe põhjendatuks. Ta jättis rahuldamata ka nende taotlused esitada eelotsusetaotlus, milles palutakse tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrust (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (ELT 2012, L 351, lk 1; edaspidi „Brüsseli Ia määrus“). Ta tunnistas end pädevaks tegema otsust küsimuses, kas vaidluse raames on Prantsusmaa territooriumil järgitud äriseadustiku artiklit L442-6 (nüüd L442-11), ning määras menetlusosalistele kindlaks hilisema kohtuistung, millel tehakse otsus sisuliste nõuete kohta.
- 5 Äriühingud Scabel ja Eurelec esitasid selle kohtuotsuse peale 18. ja 21. mail 2021 apellatsioonkaebused Cour d'appel de Paris'le (Pariisi apellatsioonikohus).
- 6 Cour d'appel de Paris (Pariisi apellatsioonikohus), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus, peab seega tegema kindlaks, kas Prantsusmaa kohtud on pädevad tegema otsust nõude kohta, mille Prantsusmaa ametiasutused on esitanud Belgias asuvate äriühingute vastu selleks, et lasta tuvastada väidetavad konkurentsi piiravad praktikad Prantsusmaal asuvate tarnijate suhtes ning karistada nende praktikate eest ja teha nendele lõpp.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid küsimuses, kas ministri nõue on tsiviil- ja kaubandusajades esitatud hagi Brüsseli Ia määruse tähenduses

- 7 Eureleci sõnul võib käesolev menetlus ministri nõude laadi ja eseme ning tõendite tõttu, millega viimane on nõuet tõendanud, jääda väljapoole Brüsseli Ia määruse kohaldamisala. Ta meenutab sellega seoses, et isegi juhul, kui vaidluse sisu suhtes kohaldatav riigisisene õigusnorm kvalifitseerida sätteks, mille kohaldamist ei saa

lepinguga välistada, ei saa asi rahvusvahelise kohtualluvuse kohaselt alluda Prantsusmaa kohtutele.

- 8 Äriühingud Eurelec ja Scabel, kes kinnitavad, et mõistet „tsiviil- ja kaubandusasjad“ Brüsseli Ia määruse artikli 1 tähenduses ei saa tõlgendada viitega liikmesriigi riigisisesele õigusele, väidavad, et ministri nõue kuulub oma laadi ja eseme poolest avaliku võimu teostamise valdkonda, mis avaldub selles, et kasutatakse laiemaid volitusi võrreldes nendega, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest tsiviilõiguse normidest, ning seega ei kuulu vaidlus tsiviil- ja kaubandusasjade valdkonda.
- 9 Tema arvates ei saa sunniraha väljamõistmist ajada segi eraõiguslike isikute õigusega nõuda hüvitist kahju eest, mida nad on otseselt kandnud, ning minister kasutab tõendeid, mis on saadud avaliku võimu teostades, käsitletaval juhul külastuste ja arestimistoimingutega ACDLEC ja GALEC ruumides äriseadustiku artikli L 450-4 alusel, samas kui menetluslikke võimalusi, mida pakub eraõiguslikele isikutele tsiviilkohtumenetluse seadustiku (code de procédure civile) artikkel 145, ei tohi samastada uurimisvolitustega, mis on avaliku võimu organil. Nad väidavad selles osas, et iga füüsiline või juriidiline isik – isegi avalikõiguslik – võib esitada hagi tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 145 alusel, aga mitte äriseadustiku artikli L 450-4 alusel. Teiseks ei ole vastuseismine tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 145 alusel määratud menetlustoimingule *in futurum* kuritegu, samas kui igasugune vastuseismine direction générale de la concurrence, de la consommation et de la répression des fraudes du ministère de l'Économie et des finances'i (majandus- ja rahandusministeeriumi haldusalasse kuuluv konkurentsi-, tarbijakaitse- ja pettustevastase võitluse amet) külastustele ja arestimisele kujutab endast kuritegu, milleks on uurimise takistamine (äriseadustiku artikkel L 540-8).
- 10 Äriühing Eurelec meenutab ka, et Cour de cassation (kassatsioonikohus, Prantsusmaa) nõustus 6. juuli 2016. aasta otsuses nr 15-21.811, et ministri nõue kuulub oma laadilt ja esemelt ministri avaliku võimu teostamise hulka.
- 11 Ministri sõnul kuuluvad tema nõuded Brüsseli Ia määruse esemelisse kohaldamisalasse ega esine mingit tõlgendamisraskust ega mõistlikku kahtlust, mis õigustaks eelotsuse küsimust, arvestades 16. juuli 2020. aasta kohtuotsuses Movic jt (C-73/19, EU:C:2020:568) antud vastuseid; ta leiab, et huvi selle eelotsusetaotluse esitamise vastu ei ole tõendatud, samas kui võimaluse tõttu, et see määrus ei ole kohaldatav, ei allu asi sellegipoolest välisriigi kohtule.
- 12 Minister väidab, et nagu Euroopa Kohus märgib 16. juuli 2020. aasta kohtuotsuses Movic jt (C-73/19, EU:C:2020:568), „ei tohi üldise huvi kaitset segi ajada avaliku võimu teostamisega“; et äriseadustiku artikli L 442-6 I punkti alapunkt 2 on imperatiivne säte, mis käsitleb Prantsusmaa majandusliku avaliku korra kaitset, ning et ta on tegutsenud üldise huvi kaitsmiseks, et saavutada sunniraha mõistmine. Et tema nõude eesmärk on kaitsta Prantsusmaa majanduslikku avalikku korda, on tema sõnul loomulik, et selle kohta on pädev otsust tegema

Prantsusmaa kohus, nagu märkis Cour de cassation (kassatsioonikohus, Prantsusmaa) eespool viidatud 6. juuli 2016. aasta kohtuotsuses.

- 13 Mis puudutab tema uurimisvolituste kasutamist, siis ta peab vajalikuks eristada uurimisetappi ja kohtumenetluse etappi ning väidab, et Brüsseli Ia määruse kohaldatavuse kriteeriumiks on see, kuidas neid tõendeid kasutatakse, mitte nende kogumise viis. Ta tugineb selles küsimuses kohtujurist Szpunari ettepanekule kohtuasjas Movic jt (C-73/19, EU:C:2020:297, punkt 59), lisades, et kohtuasjas Movic ei takistanud see, et riiklikud kontrolliasutused kasutasid uurimisvolitusi, mille abil nad tuvastasid selle, millel rajanes nende kohtus esitatud nõue, kohaldamast Brüsseli Ia määrust. Ta märgib, et kohus, kes teeb otsuse nende tõendite kohta, ei leidnud kunagi, ei asi ei alluks talle, isegi kui asi puudutas niisuguseid välisriikide äriühinguid nagu kohtuasjades Apple, Expédia või ka Booking, ning et ei oleks loogiline varieerida selle määruse kohaldamist olenevalt tõendi laadist.

Lõpuks lisab ta, et tema nõue on esitatud võrdväärse suhtes vastustajatega, sest selle suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätteid, mis on kohaldatavad asja kõikide poolte suhtes koos kõigi vastavate tagatistega, ning et rikkumise kvalifikatsioon ja võimalik mõistetav karistus sõltuvad nende kohtute sõltumatust hinnangut, kelle poole pöördatakse.

Eelotsusetaotluse põhjenduse lühikokkuvõte

- 14 Minister on oma nõude esitanud äriseadustiku artikli L 442-6 I punkti alapunkti 2 alusel redaktsioonis, mis kehtis enne, kui võeti vastu 24. aprilli 2019. aasta määrus nr 2019-359, millega sõnastatakse uuesti äriseadustiku IV raamatu IV jaotis (ordonnance n° 2019-359 portant refonte du titre IV du livre IV du code de commerce), mille artiklis 2 asendatakse need sama seadustiku artikli L 442-1 I punkti sätetega.
- 15 Äriseadustiku (endises) artiklis L 442-6 on sätestatud: „I. Vastutus ja kahju hüvitamise kohustus tekib tootjal, kauplejal, töösturil või kutseala registrisse kantud isikul, kui ta:

[...]

2 paneb või püüab panna äripartnerile kohustusi, mis tekitavad poolte õiguste ja kohustusete olulise tasakaalustamatuse.

[...]

III. Hagi pädevale tsiviil- või kaubanduskohtule võib esitada iga isik, kes tõendab põhjendatud huvi; prokuratuur; minister, kelle haldusalasse kuulub majandus, või konkurentsiameti president, kui ta tuvastab tema pädevusse kuuluvates asjades käesolevas artiklis kirjeldatud praktika.

[...]“.

- 16 Äriühingud, kelle vastu nõue esitati, vaidlevad vastu sellele, et ministri nõue kahe Belgia õiguse alusel asutatud äriühingu vastu allub Prantsusmaa kohtule. Seega tuleb käsitletaval juhul kindlaks teha, kas liikmesriigi kohus on pädev tegema otsust nõude kohta, mille on esitanud selle riigi ametiasutused teises liikmesriigis asuvate äriühingute vastu selleks, et lasta tuvastada väidetavad konkurentsi piiravad praktikad liikmesriigis, käsitletaval juhul Prantsusmaal asuvate tarnijate suhtes ning karistada nende praktikate eest ja teha nendele lõpp.
- 17 Kas Brüsseli Ia määrus, mille artikli 1 lõikes 1 on sätestatud, et „[seda] määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusasjade suhtes igat liiki kohtutes[; e]l[is]kõige ei kohaldata seda maksu-, tolli- ja haldusasjade suhtes ega riigi vastutuse suhtes tegevuse või tegevusetuse eest riigivõimu teostamisel (*acta iure imperii*)“, on kohaldatav?
- 18 Euroopa Kohtu sõnul (16. juuli 2020. aasta kohtuotsuses *Movic* jt, C-73/19, EU:C:2020:568) tuleb Brüsseli Ia määruse artikli 1 lõiget 1 tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud mõiste „tsiviil- ja kaubandusasjad“ alla kuulub nõue, mille liikmesriigi ametiasutused on esitanud teises liikmesriigis asutatud ettevõtjate vastu ja milles need asutused paluvad esimese võimalusena, et tuvastataks rikkumised, mis kujutavad endast väidetavalt ebaseaduslikke ebaausaid kaubandustavasid, ja teha ettekirjutus nende rikkumiste lõpetamiseks, ning täiendavalt, et määrataks avaldamismeetmed ja sunniraha.
- 19 Euroopa Kohus märgib kohtuotsuse *Movic*:
 - punktis 33, et mõistet „tsiviil- ja kaubandusasjad“ tuleb käsitada autonoomse mõistena, mida tõlgendades tuginetakse ühelt poolt nimetatud määruse eesmärkidele ja süsteemile ning teiselt poolt riikide õigussüsteemide kogumist tulenevatele üldpõhimõtetele;
 - punktis 34, et mõiste „tsiviil- ja kaubandusasjad“ lai tõlgendamine on tingitud vajadusest tagada siseturu tõrgeteta toimimine ning vajadusest harmoonilise õigusemõistmise huvides vältida liikmesriikides vastuoluliste kohtuotsuste tegemist;
 - punktis 35, et ta on korduvalt asunud seisukohale, et kuigi teatavad ametiasutuse ja eraõigusliku isiku vahelised vaidlused võivad kuuluda Brüsseli Ia määruse kohaldamisalasse, ei ole see nii, kui ametiasutus teostab avalikku võimu;
 - punktis 36, et kui üks vaidluspool teostab avalikku võimu, siis on välistatud selle vaidluse käsitlemine „tsiviil- ja kaubandusasjana“ Brüsseli Ia määruse artikli 1 lõike 1 tähenduses, kuna see pool kasutab laiemaid volitusi võrreldes nendega, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest tsiviilõiguse normidest;

- punktis 37, et tuvastamaks, kas asi kuulub Brüsseli Ia määruse artikli 1 lõike 1 tähenduses mõiste „tsiviil- ja kaubandusasjad“ alla ja järelikult selle määruse kohaldamisalasse, tuleb kindlaks teha pooltevaheline õigussuhe ja vaidluse ese või teise võimalusena analüüsida esitatud nõude alust ja selle esitamise korda;
 - punktis 57, et üksnes siis, kui teatud tõendite kasutamise tõttu ei ole ametiasutus konkreetselt samas olukorras, nagu oleks eraõiguslik isik analoogses kohtuvaidluses, tuleks asuda seisukohale, et see asutus on sellisel juhul teostanud avalikku võimu;
 - punktis 59, et Euroopa Kohtu käsutuses olevast teabest ei nähtu, et Belgia ametiasutused oleksid eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleliolevas menetluses mingilgi moel kasutanud tõendeid, mis saadi avaliku võimu teostamise kaudu, kuid seda tuleb vajaduse korral kontrollida eelotsusetaotluse esitanud kohtul.
- 20 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekib küsimus, kas selles kohtuotsuses valitud lahendus on ülekantav olulist tasakaalustamatust käsitlevale nõudele, mille on esitanud minister ning mille eesmärk on saavutada konkurentsi piirava praktika olemasolu tuvastamine. Ta leiab, et sellele küsimusele vastamiseks tuleb ministri nõuet eeskätt kahe Belgia õiguse alusel asutatud äriühingu vastu analüüsida Prantsuse süsteemist lähtudes.
- 21 Äriseadustiku (endises) artiklis L 442-6 on nähtud ette, et kui kannatanu võib esitada nõude hüvitada kahju, mida asjaomased praktikad on põhjustanud, ning nõuda praktika lõpetamist või tingimuse tühisuse tuvastamist, siis sunniraha mõistmist isikule, kes neid praktikaid on kasutanud, saavad nõuda ainult minister ja prokuratuur.
- 22 Peale selle, et minister, kes tegutseb üldise huvi eesmärgil, ei pea õigustama oma põhjendatud huvi ning võib esitada nõude, mida kvalifitseeritakse sõltumatuks vastavalt Cour de cassationi (kassatsioonikohus, Prantsusmaa) eespool viidatud 6. juuli 2016. aasta otsusele, võib ta kasutada ka oma uurimisvolitusi.
- 23 Käsitletaval juhul esitab minister tõendid, mille ta kogus ACDLEC ja GALEC ruumides äriseadustiku artikli L 450-4 alusel, mis lubab tal lasta selleks volitatud konkurentsiameti töötajatel teha külastusi kõikidesse kohtadesse ning arestida dokumente ja ükskõik missuguseid andmekandjaid. Nii kogutud tõendite suhtes kohaldatakse tsiviilkohtumenetluses siiski võistlevuse põhimõtet.
- 24 Võrdluseks tuleb märkida, et eraõiguslikel isikutel ei ole tõendite esitamisel neid eesõigusi, kuid tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 145 alusel võib ükskõik missuguse – isegi avalik-õigusliku – füüsilise või juriidilise isiku taotlusel määrata niisuguseid menetlustoiminguid *in futurum* nagu nõue esitada dokumendid, ekspertiisimeede, arestimised kohtuäituri poolt esialgse õiguskaitse abinõuna. Neid tõendamismeetmeid võib saavutada taotlusel, st mitteväistlevalt, kui tõendatakse nende vajadust.

- 25 Lisaks ei ole ei ole vastuseisimine tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 145 alusel määratud menetlustoimingule *in futurum* kuritegu, samas kui igasugune vastuseisimine volitatud ametnike külastustele ja nendepoolsetele arestidele kujutab endast kuritegu, milleks on uurimise takistamine.
- 26 Seepärast tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas juhul, kui minister kasutab – nagu käesoleval juhul – oma spetsiifilisi uurimisvolitusi, et tuvastada niisugused praktikad, mis tekitavad poolte õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, ning palub kohtul mõista sunniraha nende eest karistamiseks, teostab ta oma nõude esitamisel avalikku võimu, mille tõttu jääb see nõue Brüsseli Ia määruse kohaldamisalast välja, sest ei kuulu tsiviil- ja kaubandusajade hulka.
- 27 Võttes seega arvesse ministri nõude eripära Prantsuse õiguskorras, esineb mõistlik kahtlus, kas niisugune nõue, nagu minister on käsitletaval juhul esitanud, kuulub „tsiviil- ja kaubandusajades“ kohaldatava Brüsseli Ia määruse esemelisse kohaldamisalasse, mis võib õigustada ELTL artiklis 267 ette nähtud eelotsusetaotluse esitamist.
- 28 Eelotsusetaotluse esitanud kohus peatab menetluse ja esitab Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades artikli 1 lõikes 1 määratletud mõistet „tsiviil- ja kaubandusajad“ tuleb tõlgendada nii, et selle kohaldamisalasse kuulub nõue – ja selle nõude tulemusena tehtud kohtuotsus –, i) mille on esitanud Prantsusmaa majandus- ja rahandusminister Prantsuse äriseadustiku (endise) artikli L 442-6 I punkti alapunkti 2 alusel Belgia äriühingu vastu; ii) mille eesmärk on lasta tuvastada konkurentsi piiravad praktikad ja teha nendele lõpp ning mõista väidetavale neid praktikaid kasutanud isikule sunniraha; iii) oma eriliste uurimisvolituste abil saadud tõendite alusel?“